นางพญาเสือโคร่ง... นางพญาแห่งป่าสูง

ดร. เยาวนิตย์ ธาราฉาย
อาจารย์
คณะสถาปัตยกรรมและออกแบบสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้

366955

ปีนี้ ใคร ๆ ก็ตื่นเต้นและกล่าวถึงการบานสะพรั่งของดอกนางพญาเสือโคร่ง ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารกันทางสังคมโลกออนไลน์ การประชาสัมพันธ์จากข่าวสารทางวิทยุ โทรทัศน์ ทำให้ใคร ๆ อยากจะพากันไปชื่นชมความงามของไม้ที่ออกดอกสีชมพูซึ่งเบ่งบานท่ามกลางขุนเขา

หลายท่านอาจจะรู้จัก “ต้นนางพญาเสือโคร่ง” ดีแล้ว บางท่านก็รู้จักบ้าง แต่เชื่อแน่ว่ามีผู้คนจำนวนไม่น้อยที่ไม่เคยรู้จักต้นไม้ชนิดนี้มาก่อนเลย ในโอกาสที่กำลังอยู่ในกระแสและเป็นที่กล่าวถึงกันอย่างแพร่หลาย ผู้เขียนจึงขอถือโอกาสศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับต้นไม้ชนิดนี้ในแง่มุมต่าง ๆ มาเล่าสู่กันฟัง

เริ่มจากตัวตนของการเป็นสิ่งมีชีวิตที่ปรากฏบนโลกใบนี้ ข้อมูลในทางวิทยาศาสตร์ของต้นนางพญาเสือโคร่ง ไม้ชนิดนี้เป็นไม้ต้น (Tree) ในวงศ์เดียวกับกุหลาบ (Rosaceae) และอยู่ในสกุล *Prunus* L. สกุลเดียวกับไม้ผลเมืองหนาวหลายชนิด เช่น พลัม เชอร์รี่ พีช แอปพริคอท อัลมอนด์ รวมไปถึงไม้ต้นดอกสวยสัญลักษณ์ของประเทศญี่ปุ่นอย่างซากุระ เท่าที่รายงานพืชสกุลนี้มีอยู่กว่า 430 ชนิดกระจายอยู่ทั่วโลก ทั้งในป่าธรรมชาติและเป็นไม้ผลเศรษฐกิจดังที่กล่าวมา

นางพญาเสือโคร่ง มีชื่อวิทยาศาสตร์ คือ *Prunus cerasoides* D.Don มีชื่อภาษาอังกฤษคือ Wild Himalayan

Cherry ออกดอกช่วงเดือนธันวาคมถึงกุมภาพันธ์ ในประเทศไทยพบทั่วไปบนดอยสูง โดยเป็นดอกไม้ประจำอำเภอเวียงแหง นางพญาเสือโคร่ง เป็นพรรณไม้ที่มีการกระจายพันธุ์ตามธรรมชาติอยู่ที่ตอนเหนือของประเทศไทย ทางตอนใต้ของประเทศจีน ญี่ปุ่น ไต้หวัน และถูกนิยมเรียกว่า “ซากุระเมืองไทย” เพราะมีลักษณะคล้ายซากุระ แม้จะเป็นคนละชนิดกันก็ตาม ในญี่ปุ่นจะเรียกต้นไม้ชนิดนี้ว่า Himalaya Sakura สำหรับซากุระในประเทศญี่ปุ่นพบว่ามีซากุระหลากหลายสายพันธุ์

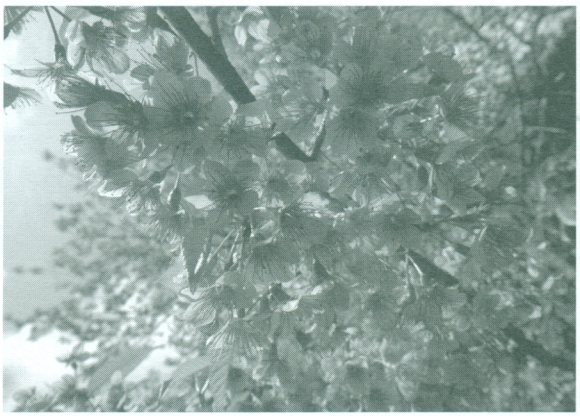

นางพญาเสือโคร่ง มีหลายชื่อ เช่น ชมพูภูพิงค์ ซากุระดอย หรือ ฉวีวรรณ ซึ่งชื่อหลังนี้มักไม่ค่อยมีใครใช้ชื่อนี้เท่าใดนัก ลักษณะทางพฤกษศาสตร์เป็นไม้ต้น ผลัดใบ สูงประมาณ 10 เมตร เปลือกเรียบเป็นมัน สีเหลือบน้ำตาล เยื่อผิวบาง หลุดออกง่าย ใบเป็นใบเดี่ยว รูปไข่ ออกสลับ กว้าง 3-5 เซนติเมตร ยาว 5-12 เซนติเมตร ปลายเรียวแหลม โคนกลมหรือสอบแคบ ขอบจักถี่ ๆ ปลาย ก้านใบมีต่อม 2-4 ต่อม หูใบแตกแขนงคล้ายเป็นริ้วเล็ก ๆ ร่วงง่าย ดอก สีชมพูแดงหรือชีดขาว ออกเป็นช่อกระจุก ใกล้ปลายกิ่งก้าน ดอกยาว 0.7-2 เซนติเมตร กลีบเลี้ยงติดกันเป็นรูปกรวย กลีบดอก 5 กลีบ เมื่อบานเส้นผ่าศูนย์กลาง 1-2 เซนติเมตร หลุดร่วงง่าย ผล รูปไข่หรือค่อนข้างกลม ผิวเรียบยาว 1-1.5 เซนติเมตร เมื่อสุกสีแดง

ในด้านการใช้ประโยชน์ของต้นนางพญาเสือโคร่ง นอกจากความสวยงามของรูปทรงต้นและดอกอันเป็นจุดเด่นของการปลูกประดับแล้ว ต้นไม้ชนิดนี้ยังมีประโยชน์อีกหลากหลายมิติที่เราอาจยังไม่ทราบ เช่น ผลของนางพญาเสือโคร่งสามารถนำมารับประทานได้ มีรสเปรี้ยว มีสรรพคุณเป็นยาสมานแผล น้ำจากเปลือกไม้นำมาใช้เป็นยารักษาภายนอกสำหรับอาการปวดหลัง แต่ในส่วนของเมล็ดอาจเป็นพิษ สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวกะเหรี่ยง (เชียงใหม่) เปลือกต้น ต้มน้ำดื่มแก้อาการท้องเสีย ส่วนชาวกะเหรี่ยงแม่ฮ่องสอน เปลือกต้น ต้มดื่มน้ำรักษาอาการหนาวสั่นจากอาการไข้ ส่วนเนื้อไม้และการใช้ประโยชน์ ด้านอื่นยังไม่มีการบันทึกข้อมูลไว้ นอกจากนี้ส่วนของใบและผล ยังสามารถนำไปทำสีย้อมธรรมชาติซึ่งให้สีเขียวและสีเทาเข้ม

ในทางนิเวศวิทยา ไม้ชนิดนี้จัดเป็นหนึ่งในโครงสร้างสำคัญของพื้นที่สูง จากงานวิจัยการฟื้นฟูป่าบนพื้นที่สูงของหน่วยวิจัยฟื้นฟูป่า มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่าต้นนางพญาเสือโคร่ง เป็นหนึ่งในชนิดพืชที่สามารถดึงดูดสัตว์ป่าที่ช่วยกระจายเมล็ดให้เข้ามาในพื้นที่ฟื้นฟูป่า และเป็นที่ทำรังอยู่อาศัยของนกที่มาช่วยฟื้นฟูป่าด้วย

นอกจากนี้ ยังมีการนำมาปลูกเป็นไม้ประดับ เนื่องจาก

มีดอกสวยงาม สำหรับการปลูกขยายพันธุ์ การเพาะเมล็ดใช้เวลาประมาณ 2-3 เดือน หรืออาจมากกว่านั้นบางครั้งอาจถึง 18 เดือน หลายท่านอยากจะนำต้นไม้ชนิดนี้มาปลูกประดับตามบ้านเรือนบ้าง เพราะเวลาออกดอกเต็มต้นมีความโดดเด่นสวยงามมาก แต่ก็พบปัญหาในเรื่องการปลูกหลายประการ เช่น หลังจากปลูกไปได้ไม่นานต้นก็ค่อย ๆ ตายไป หรือปลูกได้ ต้นไม่ตาย แต่ไม่เคยออกดอกให้ได้ยลโฉมเลย ผู้รู้หลายท่านบอกว่าการที่ปลูกแล้วมักจะตายเพราะอาจเกิดจากน้ำขังในบริเวณที่ปลูก เพราะไม้ชนิดนี้ต้องการการระบายที่ดี ถ้าอยู่ในธรรมชาติต้นขึ้นอยู่ตามที่เนินที่ลาดชัน ทำให้ไม่มีปัญหาเรื่องน้ำขัง ส่วนการออกดอกติดผลน่าจะเกิดจากความต้องการสภาพอากาศเย็นเป็นสิ่งกระตุ้นการเกิดดอก ดังนั้นการนำมาปลูกในพื้นที่ราบจึงไม่ค่อยออกดอกให้เห็น

อย่างไรก็ตาม หากต้องการชมความงามตามธรรมชาติที่มีทั้งฉากทั้งภาพที่อ่อนหวาน สะพรั่งไปด้วยสีชมพูก็สามารถไปเที่ยวชมได้หลายแห่งในประเทศไทย เช่น เช่น ภูลมโล จังหวัดเลย ดอยแม่สลอง จังหวัดเชียงราย ดอยเวียงแหง ขุนช่างเคี่ยน ขุนแม่ยะ จังหวัดเชียงใหม่ ขุนสถาน ดอยวาว ดอยภูคา จังหวัดน่าน ซึ่งจะเห็นว่าแต่ละที่ แต่ละแห่งอาจมีช่วงดอกบานที่ตรงกันหรือช่วงเวลาไล่เลี่ยกัน ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวสามารถจัดการวางแผนด้านเวลาการเที่ยวชมให้เหมาะสมกับตนเองได้ ข้อมูลข้างต้นที่ได้กล่าวมาคงพอจะเป็นประโยชน์กับผู้อ่านได้ไม่มากก็น้อยในเรื่องราวของ นางพญาเสือโคร่ง หรือชมพูภูพิงค์ ซึ่งไม่เพียงมีความสวยงามอย่างเดียว แต่ยังมีประโยชน์และคุณค่าในแง่มุมต่าง ๆ ที่น่าศึกษาค้นคว้าให้ลึกซึ้งทั้งทางพฤกษศาสตร์ สมุนไพร และนิเวศวิทยาได้อีกต่อไป

MAEJO VISION

เอกสารอ้างอิง

เต็ม สมิตินันทน์. (2544). **ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย.** กรุงเทพฯ: ส่วนพฤกษศาสตร์ป่าไม้ สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. หน่วยวิจัยการฟื้นฟูป่า. (ม.ป.ป.) **การฟื้นฟูป่าด้วยวิธีพรรณไม้โครงสร้าง.** [ออนไลน์] แหล่งที่มา: http://www.forru.org/th

องค์การสวนพฤกษศาสตร์. (ม.ป.ป.) **ฐานข้อมูลพรรณไม้ องค์การสวนพฤกษศาสตร์.** [ออนไลน์] แหล่งที่มา: http://www.qsbg.org/database/botanic

โครงการเผยแพร่ข้อมูลทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นที่สูง [ออนไลน์] แหล่งที่มา: http://eherb.hrdi.or.th

Medicinal herbs: Wild Himalayan Cherry *Prunus cerasoides* [online] : http://www.naturalmedicinalherbs.net/herbs/p/prunus-cerasoides=wild-himalayan-cherry.php